Základy programování (IZP)

Páté počítačové cvičení

Brno University of Technology, Faculty of Information Technology Božetěchova 1/2, 612 66 Brno - Královo Pole Gabriela Nečasová, inecasova@fit.vutbr.cz

Důležité informace

- Můj profil: http://www.fit.vutbr.cz/~inecasova/
  - Kancelář: A221
  - Konzultační hodiny: po domluvě emailem
  - Karta Výuka → odkaz na osobní stránky:
     IZP 2016/2017 Cvičení → Materiály
- Komunikace: email prosím používejte předmět:
   IZP <předmět emailu>

Důležité informace

- Nezapomeňte se ve WISu přihlásit na všechny 4 termíny:
  - 3 projekty IZP
  - 1 dokumentace ke třetímu projektu
- Pozor: přihlašujte se ke správnému asistentovi!
- Přihlašování začalo 10, 10, 2016 v 8:00
- Přihlašování končí 30. 10. 2016 ve 22:00

Náplň cvičení

- Seznámení se zadáním prvního projektu
- Jak by měl vypadat zdrojový kód? Ukázka
- Příklady
  - Načítání znaků ze standardního vstupu po znacích
  - Datový typ pole (☺ ☺ ☺)
  - Ukazatel, reference, dereference
  - Předávání parametrů funkcím hodnotou, odkazem
  - Podpůrné funkce (převod číselné soustavy, vyhledání maxima apod.).

1. PROJEKT – PRÁCE S TEXTEM

- Základní informace
  - 31. 10. Obhajoba projektu
    - Měli byste mít hotovou implementaci ©
  - 6.11. Odevzdání projektu do WISu
  - Jméno souboru: proj1.c
- Zadání viz Wiki stránky
- POZOR, v projektu nelze použít
  - Hlavičkový soubor string.h
  - Funkce malloc a free (dynam. alokace paměti)
  - Funkci scanf a jeho varianty
  - Funkci atoi
  - Práce s dočasnými soubory funkce fopen, fclose, atd.

- Co se hodnotí? (Pořadí podle důležitosti)
  - přeložitelnost zdrojového souboru,
  - formát zdrojového souboru (členění, zarovnání, komentáře, vhodně zvolené identifikátory),
  - dekompozice problému na podproblémy (vhodné funkce, vhodná délka funkcí a parametry funkcí),
  - správná volba datových typů, případně tvorba nových typů,
  - správná funkcionalita převodu dat a
  - ošetření chybových stavů.

- Převody
  - BIN → TEXT, výstup jsou:
    - adresy vstupních bajtů
    - hexadecimální kódování a
    - textovou reprezentaci obsahu
  - **TEXT** → **BIN**, výstup jsou:
    - hexadecimální kódování bajtů
- Překlad programu

```
gcc -std=c99 -Wall -Wextra -Werror
proj1.c -o proj1
```

-Werror -> všechna varování interpretuje jako chyby!

Spuštění

./proj1

./proj1 [-s M] [-n N]

./proj1 -x

./proj1 -S N

./proj1 -r

BIN → TEXT

ADDR HEX |STRING|

-s M (skip)

-n N (max. počet přečtených bajtů)

BIN → **TEXT** (hex)

BIN → TEXT

(string, délka >= N)

TEXT (hex) → **BIN**

JAK BY MĚL VYPADAT ZDROJOVÝ KÓD?

Jak by měl vypadat zdrojový kód?

- Vhodně pojmenovávejte funkce a proměnné
- Dbejte na přehlednost kódu odsazení!
  - Tělo funkce
  - Příkazy v if, else if, else
  - Těla cyklů
- Pište komentáře
  - Vhodné je psát komentáře ke každé definici funkce, a také k určitým částem kódu

Jak by měl vypadat zdrojový kód?


```
// potrebne knihovny
#include <stdio.h>
#include <stdlib.h>
// definice funkci (dekompozice problemu)
// Hlavni program
int main(int argc, char** argv)
   // zpracovani argumentu prikazove radky
   // provedeni danych akci
   return 0;
```

Jak by měl vypadat zdrojový kód?


```
* Funkce scita dve cela cisla.
 * @param a Prvni cislo
 * @param b Druhe cislo
 * @return Vraci soucet dvou cisel.
 */
int soucet(int a, int b)
 return a + b;
```

Implicitní streamy

- V jazyce C můžete používat 3 implicitní streamy, které reprezentují vstup a výstup
  - stdin standardní vstup, třeba z klávesnice
  - stdout standardní výstup, třeba na monitor
  - stderr standardní chybový výstup
- Chybová hlášení programů je vhodné (a v projektu nutné) vypisovat na standardní chybový výstup pomocí funkce fprintf()

```
#include <stdio.h>
fprintf(stream, format_retezec, dalsi_param);
fprintf(stderr, "Chybove hlaseni\n");
fprintf(stderr, "Malo parametru: %d", ecode);
```

Příklad – načítání ze stdin po znacích

Napište program, který načítá jednotlivé znaky ze standardního vstupu.

- Vypíše číselnou a znakovou reprezentaci jednotlivých znaků.
- Nakonec vypíše počet načtených znaků.

Příklad – načítání ze stdin po znacích

Napište program, který načítá jednotlivé znaky ze standardního vstupu.

- Vypíše číselnou a znakovou reprezentaci jednotlivých znaků.
- Nakonec vypíše počet načtených znaků.

Zadávání EOF

• Windows: CTRL + Z

• Linux: CTRL + D

ASCII tabulka

	Dec	Нех	Char	Dec	Нех	Char	Dec	Hex	Char	Dec	Hex	Char	Ī
Ì	0	00	Null	32	20	Space	64	40	0	96	60	`	
l	1	01	Start of heading	33	21	!	65	41	A	97	61	a	l
	2	02	Start of text	34	22	**	66	42	В	98	62	b	
	3	03	End of text	35	23	#	67	43	С	99	63	c	
	4	04	End of transmit	36	24	Ş	68	44	D	100	64	d	
	5	05	Enquiry	37	25	*	69	45	E	101	65	e	
	6	06	Acknowledge	38	26	٤	70	46	F	102	66	f	
	7	07	Audible bell	39	27	1	71	47	G	103	67	g	l
	8	08	Backspace	40	28	(	72	48	Н	104	68	h	
	9	09	Horizontal tab	41	29	)	73	49	I	105	69	i	l
	10	OA	Line feed	42	2A	*	74	4A	J	106	6A	j	
	11	OB	Vertical tab	43	2B	+	75	4B	K	107	6B	k	
	12	OC.	Form feed	44	2C	,	76	4C	L	108	6C	1	l
	13	OD	Carriage return	45	2 D	-	77	4D	M	109	6D	m	
	14	OE	Shift out	46	2 E		78	4E	N	110	6E	n	
	15	OF	Shift in	47	2 F	/	79	4F	0	111	6F	o	l
	16	10	Data link escape	48	30	0	80	50	P	112	70	p	l
	17	11	Device control 1	49	31	1	81	51	Q	113	71	a	
	18	12	Device control 2	50	32	2	82	52	R	114	72	r	
	19	13	Device control 3	51	33	3	83	53	S	115	73	s	l
	20	14	Device control 4	52	34	4	84	54	Т	116	74	t	
	21	15	Neg. acknowledge	53	35	5	85	55	U	117	75	u	l
	22	16	Synchronous idle	54	36	6	86	56	V	118	76	v	l
	23	17	End trans, block	55	37	7	87	57	W	119	77	w	
	24	18	Cancel	56	38	8	88	58	X	120	78	x	
	25	19	End of medium	57	39	9	89	59	Y	121	79	У	
	26	1A	Substitution	58	3A	:	90	5A	Z	122	7A	z	l
	27	1B	Escape	59	3 B	;	91	5B	[	123	7B	{	l
	28	1C	File separator	60	3 C	<	92	5C	١	124	7C	I	l
	29	1D	Group separator	61	3D	=	93	5D	]	125	7D	}	l
	30	1E	Record separator	62	3 E	>	94	5E	^	126	7E	~	l
	31	1F	Unit separator	63	3 F	?	95	5F		127	7F		

DATOVÝ TYP POLE

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	10	20	30	40	50	60

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	10	20	30	40	50	60

Pole: prvky stejného typu, spojité místo v paměti

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	10	20	30	40	50	60

- Pole: prvky stejného typu, spojité místo v paměti
- Deklarace staticky: int moje_pole[6];

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	10	20	30	40	50	60

- Pole: prvky stejného typu, spojité místo v paměti
- Deklarace staticky: int moje_pole[6];
- Velikost pole: operátor sizeof() velikost v bajtech
  - U polí vrací součet velikostí jeho položek

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	10	20	30	40	50	60

- Pole: prvky stejného typu, spojité místo v paměti
- Deklarace staticky: int moje_pole[6];
- Velikost pole: operátor sizeof() velikost v bajtech
  - U polí vrací součet velikostí jeho položek
- Velikost moje_pole: int velikost = 6*sizeof(int);

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	10	20	30	40	50	60

- Pole: prvky stejného typu, spojité místo v paměti
- Deklarace staticky: int moje_pole[6];
- Velikost pole: operátor sizeof() velikost v bajtech
  - U polí vrací součet velikostí jeho položek
- Velikost moje_pole: int velikost = 6*sizeof(int);
- Pozor: velikost datového typu záleží na procesoru
  - sizeof(int) může být 2, 4 nebo 8

Datový typ pole – řetězce

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	'h'	'e'	T	T	'o'	'\0'

Datový typ pole – řetězce

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	'h'	'e'	T	T	'o'	'\0'

Řetězce: pole typu char zakončená nulovým znakem
 '\0'

Datový typ pole – řetězce

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	'h'	'e'	T	T	'o'	'\0'

- Řetězce: pole typu char zakončená nulovým znakem
   '\0'
- Pozor: char pole[5];
  - Není zde místo pro ukončovací nulu ('\0')
- Pozor: je nutné hlídat meze pole!

 Otázka: Jaký je rozdíl mezi následujícími inicializacemi pole?

```
char array_1[] = {'h','e','l','l,'o','\0'};
char array_2[] = "hello";
```


 Otázka: Jaký je rozdíl mezi následujícími inicializacemi pole?

```
char array_1[] = {'h','e','l','l,'o','\0'};
char array_2[] = "hello";
```

 Odpověď: Obě inicializace jsou ekvivalentní, ale u array 2 je koncová nula přidána automaticky.

 Otázka: Jaký je rozdíl mezi následujícími inicializacemi pole?

```
char array[] = "hello";
char *array = "goodbye";
```


 Otázka: Jaký je rozdíl mezi následujícími inicializacemi pole?

```
char array[] = "hello";
char *array = "goodbye";
```

- Odpověď:
  - hello je uloženo v poli 6 znaků, hodnoty pole lze libovolně měnit, kopie je uložena na zásobníku
  - goodbye je řetězcový literál, který nelze měnit

Definujte:

- Pole typu int o 5 prvcích a naplňte jej hodnotami
- Řetězec s libovolným textem

Definujte:

- Pole typu int o 5 prvcích a naplňte jej hodnotami
- Řetězec s libovolným textem

```
int array[5] = {5, 10, -10, 2, -2};
char *str = "Hello world!";
```

- Napište program, který
  - vypočítá sumu všech prvků v poli array
  - vypíše počet znaků v řetězci str

UKAZATELE

Ukazatel, reference, dereference

- Proměnná
- Ukazatel (pointer)
- Velikost ukazatele
- Adresa proměnné
- Hodnota z adresy
- NULL

Ukazatel, reference, dereference

Proměnná – pojmenované místo v paměti, ve kterém uchováváme data

- Proměnná pojmenované místo v paměti, ve kterém uchováváme data
- Ukazatel (pointer) proměnná, která uchovává adresu nějakého místa v paměti
  - Říkáme, že ukazatel ukazuje na místo, které je určeno touto adresou

- Proměnná pojmenované místo v paměti, ve kterém uchováváme data
- Ukazatel (pointer) proměnná, která uchovává adresu nějakého místa v paměti
  - Říkáme, že ukazatel ukazuje na místo, které je určeno touto adresou
- Velikost ukazatele závisí na tom, kolikabitový máme procesor/překladač (16, 32, 64 bitů)

- Proměnná pojmenované místo v paměti, ve kterém uchováváme data
- Ukazatel (pointer) proměnná, která uchovává adresu nějakého místa v paměti
  - Říkáme, že ukazatel ukazuje na místo, které je určeno touto adresou
- Velikost ukazatele závisí na tom, kolikabitový máme procesor/překladač (16, 32, 64 bitů)
- Adresa proměnné referenční operátor &

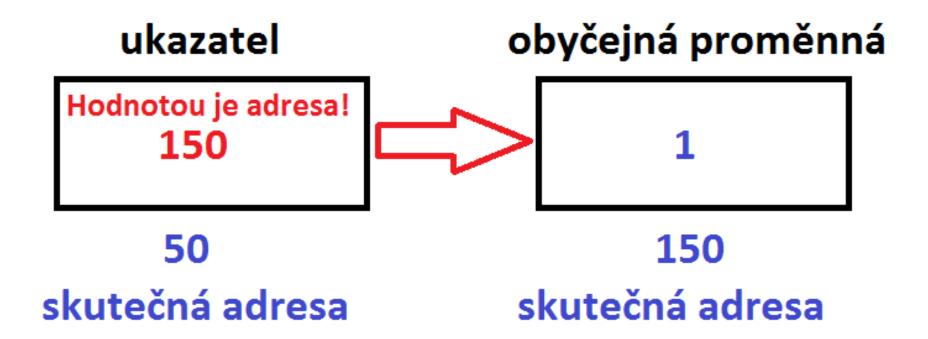

- Proměnná pojmenované místo v paměti, ve kterém uchováváme data
- Ukazatel (pointer) proměnná, která uchovává adresu nějakého místa v paměti
  - Říkáme, že ukazatel ukazuje na místo, které je určeno touto adresou
- Velikost ukazatele závisí na tom, kolikabitový máme procesor/překladač (16, 32, 64 bitů)
- Adresa proměnné referenční operátor &
- Hodnota z adresy dereferenční operátor *

- Proměnná pojmenované místo v paměti, ve kterém uchováváme data
- Ukazatel (pointer) proměnná, která uchovává adresu nějakého místa v paměti
  - Říkáme, že ukazatel ukazuje na místo, které je určeno touto adresou
- Velikost ukazatele závisí na tom, kolikabitový máme procesor/překladač (16, 32, 64 bitů)
- Adresa proměnné referenční operátor &
- Hodnota z adresy dereferenční operátor *
- NULL používá se pro inicializaci ukazatelů říká, že ukazatel nikam neukazuje

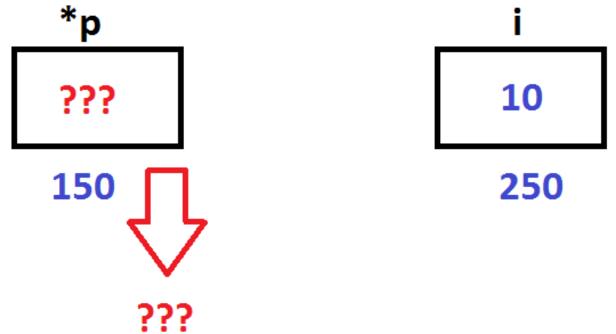


```
int i = 10;
int *p; //?
p = &i; //?
*p = 20; //?
printf("Hodnota promenne i: %d\n", i); //?
```

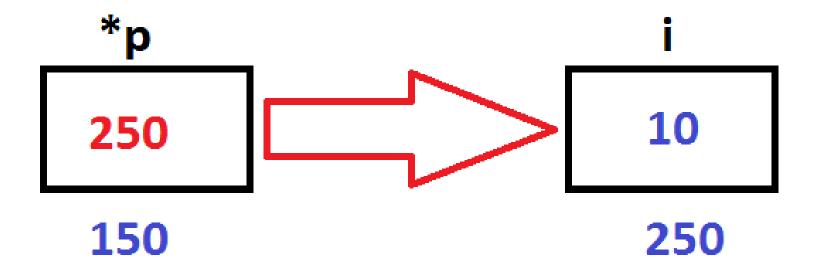


```
int i = 10;
int *p; // ukazatel p není inicializován!
p = &i;
*p = 20;
printf("Hodnota promenne i: %d\n", i);
```


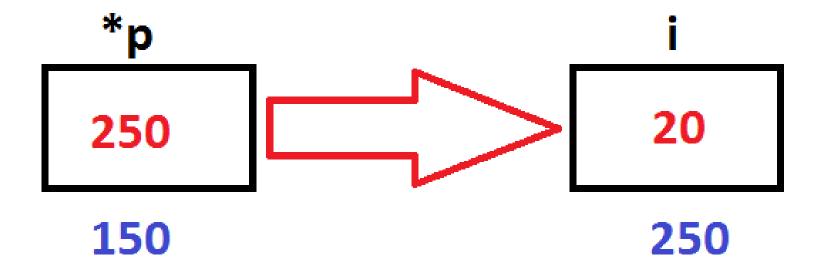


```
int i = 10;
int *p; // ukazatel p není inicializován!
p = &i; // ukazatel p ukazuje na i
*p = 20;
printf("Hodnota promenne i: %d\n", i);
```



```
int i = 10;
int *p; // ukazatel p není inicializován!
p = &i; // ukazatel p ukazuje na i
*p = 20; // pomocí p jsme změnili hodnotu i
printf("Hodnota promenne i: %d\n", i);
```



```
int a = 0, b = 42;
int* p;  // p -->
p = &b;  // p -->
p = &a;  // p -->
(*p) ++;  // p -->
*p ++;  // p -->
```



```
int a = 0, b = 42;
int* p;  // p --> nedefinováno
p = &b;  // p -->
p = &a;  // p -->
(*p) ++;  // p -->
*p ++;  // p -->
```



```
int a = 0, b = 42;
int* p;  // p --> nedefinováno
p = &b;  // p --> 42 = b
p = &a;  // p -->
(*p) ++;  // p -->
*p ++;  // p -->
```



```
int a = 0, b = 42;
int* p;  // p --> nedefinováno
p = &b;  // p --> 42 = b
p = &a;  // p --> 0 = a
(*p) ++;  // p -->
*p ++;  // p -->
```



```
int a = 0, b = 42;
int* p;  // p --> nedefinováno

p = &b;  // p --> 42 = b

p = &a;  // p --> 0 = a

(*p) ++;  // p --> 1 (operace přičtení 1)
*p ++;  // p -->
```



```
int a = 0, b = 42;
int* p; // p --> nedefinováno
p = \&b; // p --> 42 = b
p = &a; // p --> 0 = a
(*p) ++; // p --> 1 (operace přičtení 1)
*p ++; // p --> neznámý výsledek
          // k adrese a se přičte
          // sizeof(int)
```

FUNKCE

Funkce

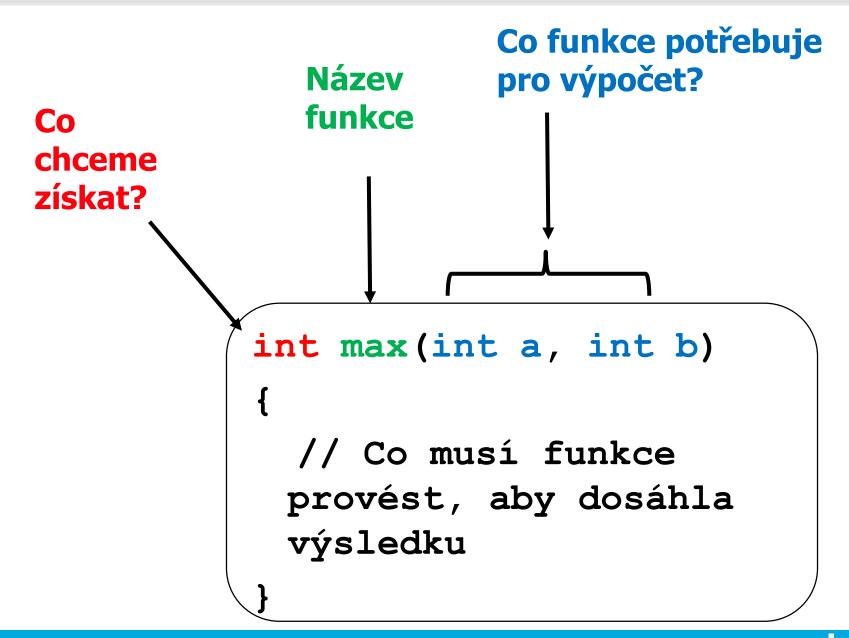
- Do ted jsme vše zapisovali do funkce int main (...) {...}
- Nyní začneme vytvářet vlastní funkce
- Obecně může deklarace funkce vypadat např. takto:

```
int max(int a, int b); // hlavička
```

- int datový typ, který funkce vrací
  - pokud nic nevrací, použijeme typ void
- max název funkce
- int a, int b parametry, které funkce očekává
  - všimněte si datových typů
  - proměnné a,b jsou deklarovány a lze je použít v těle funkce

Funkce – **definice**: **hlavička + tělo**

Funkce – příklad

 Minule jsme zkoušeli porovnávat dva řetězce. Používali jsme k tomu funkci strcmp(), která byla deklarována takto

```
int strcmp(char* s1, char* s2);
```

Předání parametrů funkcím

- Parametry můžeme funkcím předávat
  - Hodnotou (vytvoříme lokální kopii proměnné)
  - Odkazem (do funkce předáváme pouze adresu proměnné v paměti)
- Předání hodnotou by mělo být bez problémů
- Jak funguje předání odkazem? Následuje příklad ... ©

Předání parametrů funkcím – předávání odkazem

 Abychom si ukázali, jak funguje předávání odkazem, definujme následující funkci

```
void inc(int* n) {
  *n = *n + 1;
}
```

- Vidíme, že funkce nic nevrací.
  - Hodnotu ale můžeme z funkce získat přes ukazatel
- Jak ji tedy zavoláme a použijeme v programu?


```
// deklarace: void inc(int* n);
int main()
 int a = 5;
 inc(&a);
 printf("hodnota a: %d", a); // ??
```

Příklad – předávání parametrů funkcím

- Napište dvě verze funkce max, která určí větší ze dvou celých čísel.
  - Verze 1: funkce vrátí větší ze dvou čísel (int)
  - Verze 2: funkce nic nevrací (void)

 Naše funkce max se dá z funkce main zavolat následovně (předání parametrů hodnotou)

```
int main()
 int a = 5;
 int b = 10;
 // v promenne vetsi bude
 // výsledek volani
 int vetsi = max(a,b);
```

Příklad – převod z osmičkové soustavy

Napište funkci, která převede **číslo v osmičkové soustavě**, reprezentované jako **řetězec**, **do desítkové** soustavy.

Příklad – převod z osmičkové soustavy

Napište funkci, která převede **číslo v osmičkové soustavě**, reprezentované jako **řetězec**, **do desítkové** soustavy.

Převod mezi soustavami:

$$70_8 = 7*8^1 + 0*8^0 = 56 + 0 = 56_{10}$$

Příklad – převod z osmičkové soustavy

Napište funkci, která převede **číslo v osmičkové soustavě**, reprezentované jako **řetězec**, **do desítkové** soustavy.

Převod mezi soustavami:

$$70_8 = 7*8^1 + 0*8^0 = 56 + 0 = 56_{10}$$

Převod písmeno → číslice pomocí ASCII:

$$7 = '7' - '0' = 55 - 48 = 7$$

Lze to takto řešit? (Bez znalosti délky řetězce?)

POZNÁMKY PŘEVOD ŘETĚZCE NA ČÍSLO, KNIHOVNA <CTYPE.H>

Převod řetězce na číslo

- Několik funkcí (a hlavičkových souborů), které se mohou hodit
- Knihovna #include <stdlib.h>
- Funkce int atoi(const char* str);
  - Převádí řetězce na čísla, vrací získané číslo
    - POZOR: je nutné funkci předat opravdu číslo, ne nesmysl

```
int cislo = atoi("123abc");
printf("prevedene cislo: %d", cislo);
// prevedene cislo: 123
```

- Pokud předáte opravdu nesmysl, vrátí 0
- Bezpečnější varianta: strtol()

Převod řetězce na číslo

- Funkce long int strtol (const char* str, char** endptr, int base);
  - str řetězec k převodu
  - endptr ukazatel na poslední znak, který zbyl po konverzi
    - if (*endptr != '\0') { // chyba }
  - base základ, v tomto případě desítková soustava (tedy 10)

Knihovna ctype.h

Funkce vrací číslo > 0 nebo 0

Zkontroluje, zda je znak c bílý znak

```
int isspace(int c);
```

Zkontroluje, zda je znak c číslice

```
int isdigit(int c);
```

Zkontroluje, zda je znak c písmeno

```
int isalpha(int c);
```

- Více informací o ctype.h
  - man ctype.h
  - Internet

DOMÁCÍ ÚKOLY

Implementuje funkci, která ověří, že **číslo x patří do** intervalu [a,b].

Funkce vrátí

- 1 pokud se číslo x nachází v intervalu [a,b]
- 0 jinak

Implementujte funkci, která **ověří, zda je číslo dělitelné jiným číslem beze zbytku**. Pokud ano, funkce vrací 1, jinak 0.

Nápověda: k řešení použijte operátor modulo (zbytek po celočíselném dělení), v C %

$$10 \% 5 = 0$$

$$11\%6 = 5$$

atp...

DÚ 3

Implementujte funkci, která vypočítá absolutní hodnotu čísla typu double a vypočítanou absolutní hodnotu vrátí.

DÚ 4

Implementujte funkci, která vybere **maximální hodnotu** z pole typu **int**, které má **n** členů. Funkce maximální hodnotu vrátí.

Napište funkci, která vypočítá **n-tý prvek Fibonacciho posloupnosti**.

Fibonacciho posloupnost je definována:

$$f(0) = 0$$

 $f(1) = 1$
 $f(n) = f(n-1) + f(n-2)$

DÚ 6

- Napište funkci, která překopíruje obsah jednoho pole do druhého.
- Funkce bude přijímat tři parametry:
  - Zdrojové pole
  - Cílové pole
  - Počet prvků zdrojového pole

DÚ 7

- Napište funkci, která vrací délku zadaného řetězce.
- Řetězec předejte odkazem

Děkuji Vám za pozornost!

Funkce pro práci s řetězci – string.h

 Vyhledání znaku c v řetězci s, vrací ukazatel na vyhledaný znak, jinak NULL

```
char* strchr(char* s, int c);
```

 Kopie řetězce src do řetězce dst, vrací ukazatel na dst

```
char* strcpy(char* dst, char* src);
```

Spojení řetězců dst a src, výsledek v dst

```
char* strcat(char* dst, char* src);
```

Lexikografické porovnání řetězců s1 a s2

```
int strcmp(char* s1, char* s2);
```